

Møte for lukkede dører
torsdag den 11 juli 1946 kl. 9.

President: M o n s e n .

D a g s o r d e n :

1. Innstilling fra spesialkomiteen for industrisaker om statsgaranti for lån til modernisering og utvidelse av norske skipsverft (innst. S.J.).
2. Innstilling fra finans- og tollkomiteen om kjøp av Hambros Banks interesser i A/S Union (innst. S.K.).
3. Referat.

Presidenten: Møtet foreslåes holdt for lukkede dører, og det anses enstemmig bifalt. Videre foreslår presidenten at Regjeringens medlemmer og de personer som er nevnt i forretningsordenens § 54, får adgang til møtet, og anser det som enstemmig bifalt.

S a k n r . 1

Innstilling fra spesialkomiteen for industrisaker om statsgaranti for lån til modernisering og utvidelse av norske skipsverft (innst. S.J.).

Saken i sin alminnelighet ble undergitt debatt.

Dahl: Den foreliggende proposisjon går ut på at staten stiller garanti for lån til utviding og modernisering av endel av våre skipsbyggerier. Dette er i og for seg ikke noe nytt, idet spørsmålet gjentatte ganger har vært behandlet her i Stortinget, og sist i hemmelig møte i 1938. Av forskjellige grunner ble garantiene den gang ikke stillet til disposisjon. Når saken i dag legges fram for Stortinget igjen, kommer det av at den tilstand våre skipsbyggerier i dag befinner seg i, ikke kan sies å være tilfredsstillende i konkurranse med utlandet, og det vil være av den største betydning for gjenoppbyggingen av vår handelsflåte at våre skipsbyggerier snarest mulig blir i stand til å oppta konkurransen, så de kan bygge den tonnasje våre redere såvel i dag som i fremtiden er interessert i å anskaffe seg.

Fra midten av 20-årene og fram til krigens utbrudd, ble det gjort flere forsøk på å finne fram til praktiske veier for å gjøre våre verksteder mer konkurransedyktige, men uten synderlige resultater. Det var i disse år vår handelsflåte gjennomgikk sin største utvidelse, og det var meget beklagelig at denne utvidelse skaffet våre skipsbyggerier så

liten beskjefligelse som den i realiteten gjorde. Grunnene til dette kunne være mange, men jeg vil ikke unnlate å peke på at våre verksteder stort sett ikke fulgte med i den utvikling på skipsbyggingens område som skjedde i disse år, og således ikke kunne påta seg å bygge den tonnasje, som vesentlig bestod av store motorskip, som våre redere den gang lot bygge.

Vi mistet i siste krig omtrent halvparten av vår tonnasje, og det var derfor naturlig at Regjeringen ville forsøke å finne fram til en løsning som kunne sette vår verkstedindustri i stand til å delta med større effektivitet i gjenoppbyggingen av den tapte flåte enn tilfellet var etter krigen 1914-18. Den 17 august 1945 ble det derfor satt ned en skipsbyggingskomite, bestående av fagfolk på verkstedenes og skipsfartens område. Denne komite fikk i oppdrag:

«1. Å gi en utredning om mulighetene for en øking i nybyggingskapasiteten ved norske verksteder og framkomme med forslag om hva som bør gjøres for at en større del av nybyggingene enn hva nå er tilfelle, kan bygges innen landet

2. Å gjennomgå og bearbeide de moderniserings- og utvidelsesplaner som måtte bli forelagt fra de enkelte verksteder, og framkomme med detaljerte forslag for statens eventuelle medvirkning til gjennomførelse av planene.»

Komiteen har søkt kontakt med hvert enkelt skipsbyggeri i landet, og på grunnlag av de innkomne planer anbefalt støtte til de i proposisjonen nevnte verksteder. Der foreligger detaljerte planer for modernisering og utvidelse av verkstedene, men jeg skal ikke komme inn på dette her.

Når det gjelder Bergens mek. Verksteder, er omkostningene til første byggetrinn 11 millioner kroner, hvorav verkstedet sammen med Bergens kommune skaffer til veie vel halvparten. Anleggstiden for denne utbyggingsperiode anslåes til 2 ½ år.

Kr.sands mek. Verksteds utbygging anslåes å koste 2 millioner kroner, hvorav verkstedet selv vil investere 800 000 kroner. Anleggstiden blir ca. 1 ½ år.

A.M. Liaaen Skipsverft & mek. Verksted, Ålesund, anslår utgiftene til modernisering og utvidelse til ca. 2 millioner kroner. Byggetiden blir ca. 2 år.

Moss har store utvidelsesplaner som vil koste ca. 12,6 millioner kroner, og verkstedet skaffer tilveie omtrent 3,6 millioner kroner. Byggetiden blir ca. 2 ½ år.

Rosenberg mek. Verksted, Stavanger, har utvidelsesplaner og moderniseringsplaner som vil koste ca. 9 millioner, hvorav verkstedet selv skaffer tilveie 3 millioner.

Likeledes har Trondhjems mek. Verksted utvidelsesplaner til ca. 8 millioner kroner, hvorav det selv skaffer tilveie ca. 2 millioner kroner.

Mjellem & Karlsens mekaniske verksted i Bergen har planer om modernisering og utvidelse til 1,5 millioner kroner.

Skipsbyggingskomiteen har, som jeg sa, gjennomgått de innsendte planer, og har ved et eller flere av dens medlemmer besikket verkstedene. Skipsbyggingskomiteen peker imidlertid på, at for å få verkstedsindustrien opp på konkurransmessig basis er det ikke nok å gi garanti for lån til modernisering. Verkstedenes skattemessige forhold må ikke være ugunstigere enn deres utenlandske konkurrenters. Komiteens fremhever også at opplæringsspørsmålet, kredittordning for nybygging og en tilfredsstillende skiftordning må løses samtidig med den mekaniserte modernisering. Komiteen har framholdt sitt syn på disse spørsmål ganske detaljert i proposisjonen, og Handelsdepartementet har gjort sine bemerkninger til disse.

Spesialkomiteen er også av den mening at disse tiltak må være i orden før garantien gis. Det er jo her tale om garanti til et betydelig beløp, så jeg vil ha sagt at spesialkomiteen, som enstemmig har tiltrådt departementets framlegg, unntatt for Fredrikstad mek. Verksteds vedkommende, har gjort dette under forutsetning av at departementet sørger for at alle forhold er tilrettelagt som pekt på i proposisjonen og i innstillingen. Det er vel så at Industribanken, som disse lån forutsettes å gå gjennom, sørger for kontroll med utbetaling etter hvert som arbeidet og anskaffelsene skrider fram, men jeg går ut fra at Handelsdepartementet på en eller annen måte etablerer en tilfredsstillende kontroll, således at det til enhver tid er kjent med framgangen i modernisering og utvidelsene, og straks kan gripe inn hvis ikke lånebetingelsene overholdes.

Her foreligger en enstemmig innstilling fra industrikomiteen, og komiteen foreslår at der gis statsgaranti for lån for Bergens mek. Verksteder med 5,2 millioner kroner, Kr.sands mek. Verksted 1,2 millioner kroner, Liaaen mek. Verksted 2 millioner kroner, Rosenberg mek. Verksted 6 millioner kroner, Trondhjems mek. Verksted 6 millioner kroner, Mjellem & Karlsen 1,5 millioner kroner, og Moss Verft 9 millioner kroner.

Den nedsatte skipsbyggingskomite hadde også foreslått at det ble reservert 10 millioner kroner til flytting av Nylands Verksted, og 3 millioner til modernisering av Fredrikstad mek. Verksted. Planene for disse to verksteder er ikke så langt kommet at komiteen har funnet å kunne ta standpunkt til det, og den har derfor foreslått at støtten til disse to verksteder bør utstå inntil planene foreligger i en mer detaljert form.

Som jeg sa, komiteens innstilling er enstemmig, og jeg anbefaler den vedtatt.

Wright: Da denne sak var oppe i Stortinget i 1938 - Regjeringen foreslo den gang såvidt jeg erindrer statsstøtte og garanti til Rosenberg i Stavanger, Bergen mek. Verksteder og Fredrikstad mek. Verksted - var det en forutsetning at man bl.a. skulle få innført en tilfredsstillende skiftordning. Man var den gang oppmerksom på at det langt kostbarere

materiell og utstyr som var nødvendig for at verkstedene skulle bli modernisert, krevde at det ble anvendt i et lengre antall timer i døgnet, slik at det kunne bli amortisert på en bedre måte. Stortingets finanskomite, som hadde saken til behandling, var enig i proposisjonen, og det ble også Stortingets beslutning. Det ble den gang opptatt forhandlinger mellom Arbeidsgiverforeningen og Landsorganisasjonen. Organisasjonene ble enige, og der ble truffet en ordning, men da denne ordning gikk til uravstemning blant arbeiderne, falt den. Den ble den gang ikke etablert. Jeg ser nå at den spesielle skipsbyggingskomite som har hatt saken til behandling, forutsetter i et av sine punkter at staten medvirker til at der innføres en tilfredsstillende skiftordning. Jeg har savnet i komiteens innstilling noe om dette punkt, som jeg anser for å være meget viktig. Komiteens innstilling er enstemmig, man slutter seg til departementets forutsetninger. Jeg forutsetter da at det virkelig nå blir tatt opp et arbeid for å søke å få innført en tilfredsstillende skiftordning.

Presidenten: Det er ikke for å avbryte taleren, men presidenten vil foreslå at foruten de personer som tidligere har fått adgang til å overvære møtet, også industridirektør Slåtto og byråsjef Roald fra Handelsdepartementet får adgang til å være til stede under sakens behandling, og anser det som enstemmig vedtatt.

Wright: Jeg vil henvise til hva den ærede handelsminister uttalte i går da jernsaken ble behandlet. Han var helt oppmerksom på at det var ingen lett oppgave å løse jernverkssaken, vi måtte være forberedt på mange skuffelser og mange vanskeligheter, men han henstillet til alle at selvom det hadde vært divergerende meninger om hvor jernverket skulle plasseres, måtte man nu samstemmig gå inn for å løse denne oppgave som var besluttet. Og jeg vil si at skal våre skipsbyggerier kunne bygges opp, skal vi kunne få en større skipsbyggingsvirksomhet i landet, må alle krefter slutte opp om å søke å løse denne oppgave. Jeg håper derfor at man vil kunne få istand en skiftordning som i dette tilfelle er tilfredsstillende.

Det er også uttalt i de forutsetninger som skipsbyggingskomiteen har nevnt, at skipsverftenes skattemessige forhold må ordnes slik at de ikke blir ugunstigere stillet enn verftene i utlandet. Jeg går ut fra, når Stortinget idag beslutter å yte disse relativt store beløp til skipsbyggingsindustrien, at man virkelig også tar opp det som var skipsbyggingskomiteens forutsetning, nemlig de skattemessige spørsmål, slik at de norske verksteder ikke blir ugunstigere stillet i den internasjonale konkurranse enn verkstedene i andre land, spesielt i Sverige og Danmark.

Statsråd Evensen: Da komiteen ble nedsatt for å utrede spørsmålet om skipsbyggingen i Norge, var det en av

forutsetningene fra departementets side, at vi også skulle søke å få løst, hva vi under den alminnelige diskusjon har kalt storskipsbyggeri. Jeg er oppmerksom på at en ikke kan si at denne sak er løst ved den innstilling som foreligger. Hva planene for Nylands Mekaniske Verksted kan føre til, hører jo fremtiden til, det er mange skjær i sjøen før den sak er ordnet. Komiteen bygger på de bestående verksteder, og flere av dem har jo mange og store muligheter. Enkelte, f.eks. Bergen og Laksevåg Mekaniske Verksted, er sterkt krigsskadet, og det er viktig at de får sin finansielle basis i orden for å kunne gå videre med sine planer. Komiteen og departementet har gått gjennom planene fra de forskjellige verksteder, og av dem som her er foreslått til å få støtte, går man inn for dem alle med unntagelse av Nylands Mekaniske Verksted og Fredrikstad Mekaniske Verksted. Nyland har, som jeg nevnte, nokså omfattende planer, de må anskaffe ny tomt, og det reiser mange problemer, så det får utstå inntil denne sak er nærmere klarlagt. For Fredrikstads vedkommende er verkstedet innforstått med at den sak inntil videre stilles i bero. Derimot er de andre verksteder meget interessert i å få saken løst.

Jeg vil ikke unnlate å bemerke at når det gjelder garanti til Moss Verft og Dokk på 9 millioner kroner, fortøner det seg for meg som kanskje noe mer enn verkstedet i dag naturlig kan bruke, og det er særlig med henblikk på dette at departementet i proposisjonen har tatt visse reservasjoner, for at det skal kunne skaffes tilstrekkelig faglært arbeidskraft, så at det ikke blir en øket konkurranse verkstedene imellom for å ta folk fra hverandre. Mulighetene må være tilstede innenfor det naturlige virkeområde som verkstedene har, for at de skal kunne gå til utvidelse.

Skiftordningen var jo kommet meget nær sin løsning ved forhandlinger mellom organisasjonene, da krigen brøt ut. Det arbeid er tatt opp igjen, og vi håper jo at denne sak også kan bringes til sin løsning. Avgjørelsen ligger i første rekke i organisasjonenes hender.

Den tredje sak som er meget viktig å få løst, er spørsmålet om de nødvendige maskiner til verkstedene. Det er stor mangel, ved mange verksteder i hvert fall, på nødvendige maskiner, og det er både fra verkstedenes side og nu sist fra departementets side tatt opp spørsmålet om det ikke vil være formålstjenlig å undersøke mulighetene i Amerika for å få kjøpe et helt verksted, av de skipsbyggerier som ble bygget under krigen, og som idag realiseres. Hvis en skal kjøpe enkelte maskiner, blir det dyrt, men hvis en kjøper hele verkstedet, så vet jeg i hvert fall at andre har fått meget gunstig kjøp. I Uddevalla på den andre siden av grensen, bygges det opp i dag et moderne skipsverksted, helt på basis av et innkjøpt verksted fra Amerika. Vi har drøftet dette spørsmål både i departementet og med enkelte av skipsbyggeriene, og jeg tror det vil være formålstjenlig å gå videre med den sak. Da må vi få et samarbeide mellom verkstedene, de må bli enige om en viss fordeling av

maskinene. At man på den måte kunne få moderne maskiner relativt hurtig og til relativt billig pris, tror jeg det er mulighet for. Derfor er jeg glad for at også denne sak kan få sin avgjørelse i Stortinget før ferien, slik at man får det nødvendige grunnlag å forhandle videre på, og at der kan treffes disposisjoner i samsvar med Stortingets oppfatning.

Vogt: Jeg vil henwise til at de garantier for lån som her gis, også forutsetter rentefrihet i 6 år og rentelettelser i ytterligere 15 år. Det er beregnet til 7,5 millioner kroner. Jeg tror det er riktig å ha understreket, at når man yter denne støtte for å få oppbygget, nyreist skipsverftene - en støtte som jeg er helt enig i, det er en oppgave som må løses - må man også fra statens, fra samfunnets side til enhver tid ha tilstrekkelig kontroll over den økonomiske drift ved skipsverftene. Det heter i proposisjonen at det skal settes spesielle betingelser, hvor det er påkrevet, i forbindelse med istandbringelsen av lånene. Man bør finne former som sikrer samfunnet en stadig kontroll, ikke bare med at midlene anvendes til den utvidelse som er forutsatt, men også med at driften senere baseres mest mulig etter samfunnsmessige interesser. Det kan gjøres på forskjellige måter. Jeg mener ikke at man her skal fastlegge måten for det, det må departementet finne ut av. Jeg vil bare nevne at i forbindelse med en kombinert kommunal- og statsstøtte til Trondhjems Mek. Verksted for en del år siden, ble det bl.a. også ordnet med fast representant i direksjonen der fra kommunens side.

Haldorsen: Ordføreren i nemnda, hr. Dahl, sa at verkstadene ikkje hadde fylgt med i utviklinga. Det er sikkert sant. Men eg vil gjera merksam på at det står i samband med det som no er sett opp i tilrådinga under bokstav C og E. Skipsbyggeria i Noreg har ikkje vori samstelte med dei utanlandske konkurrentane når det gjeld skattar. Arbeidstilhøva ved verkstadene har heller ikkje vori i samhøve med dei som dei utanlandske konkurrentane har. Resultatet har vori at vi ikkje har kunna driva konkurransen, vi har vorti utkonkurrerte og har ikkje hatt økonomisk evne til å fylgja med. Det er rett i samband med dette å gjera merksam på det. Det er gledeleg å sjå at no endeleg også Regjeringa og arbeidarpartet er blitt klåre over at det her må gjerast ein snunad, det vil eg gjera merksam på, det er for så vidt eit ljospunkt.

Det er òg ein annan ting eg vil gjera merksam på, som eg nemnde i nemnda, og som eg vil be Regjeringa finna ein annan utveg på enn den som er føresetnaden her. Vi veit at skipsreiarane får stor kreditt på verkstadene i utlandet, og her er det føresetnaden at verkstadene skal gjeva ein liknande kreditt i Noreg. Det synest ikkje å vera praktisk. Det er rimeleg når skipsreiarane våre tingar skip ute på ein verkstad, at verkstaden syter for kreditten. Det er for så vidt ein naturleg forretningsorden. Men verkstadene ute har

andre kredittinstitutt som tek over ansvaret. Når vi i Noreg skal dekkja det skipsreiarane våre treng, er det ikkje naturleg at verkstadene skal vera kredittinstitutt. Det bør finnast ei ordning slik at verkstadene blir avlasta både det ansvaret og det arbeidet der er med å formidla dette. Det er lite føremål i det. Når staten likevel skal garantera verkstadene, så blir det ein indirekte samanheng som ikkje synest å vera naudsynt i dette høve. Annleis var det dersom dei norske verkstadene skulle gjeva kreditt til eit utanlandsk rederi. Då kom dei i same kategori som dei andre ute andsynes våre rederi. Her synest det meg at det må finnast ei anna ordning. Eg kjenner litt til korleis det tilhøvet artar seg for ei verksemd som gjev stor kreditt. Det skapar store vanskar, og det ligg i grunnen utanfor deira oppgåve. Det bør finnast ei anna ordning. Eg vil oppmoda Regjeringa om å sjå på dei spørsmåla og saman med dei sakkunnige finna ei praktisk løysing.

Moseid: Jeg har bare et par korte bemerkninger å gjøre vedkommende denne innstilling. Den første gjelder punkt E i de forutsetningene som er fremlagt om innføring av en tilfredsstillende skiftordning. Da Stortinget behandlet disse spørsmål før krigen, kom man fram til en ordning som ble stillet i utsikt for skipsindustrien under forutsetning av at man nådde fram til enighet om skiftordningen. Det lyktes imidlertid ikke, og det var grunnen til at moderniseringsarbeidet ikke ble påbegynt før krigen kom. Jeg går ut fra at det også nå må være en bindende forutsetning, at der oppnås enighet på dette punkt.

Min neste bemerkning gjelder punkt C, hvor det heter:

«Skibsverftenes skattemessige forhold ordnes så de ikke blir ugunstigere enn i utlandet.»

Det er naturligvis så at skibsverftene ikke må beskattes ugunstig i forhold til andre norske bedrifter. Skatten må baseres på det demokratiske grunnprinsipp for beskatning: den økonomiske evne. Men på den annen side går jeg ut fra at det ikke er meningen, at man skal koble ut en del bedrifter her i landet fra landet for øvrig og behandle dem overensstemmende med utenlandsk skattelovgivning. Hvis man gjør det, er man inne på en glidebane, som kan føre helt bort fra sunn beskatning i vårt land, så jeg må bestemt hevde, at man må bygge på norsk skattelovgivning og de alminnelige prinsipper som den er bygget på.

Lid: Vi er jo vant til å høre nokså hatske angrep på arbeiderpartiet og arbeiderbevegelsen fra hr. Haldorsen, og han fant også ved denne anledning grunn til å komme med visse hipp. Jeg synes anledningen var dårlig valgt til et slikt angrep, både fordi der saklig sett var liten grunn til det, og fordi det her foreligger en enstemmig innstilling, som det hadde vært riktig at Stortinget samlet kunne gått inn for uten noen hipp til hverandre. Hr. Haldorsen ville forsøke å fremstille det slik at det var Statens skyld, at våre

skibsverksteder i mellomkrigstiden forfalt. Jeg tror det er helt uriktig. Jeg kan i ethvert fall ut fra de erfaringer jeg har når det gjelder skibsbyggingsindustrien si, at det var ganske andre årsaker som gjorde, at skibsbyggingsverkstedene kom i forfall. Det var manglende fremsyn, manglende evne til å følge med, og i etterkrigstiden en hensynsløs trang til å tilgodese aksjonærenes interesser i form av utbyttebetaling. Jeg mener også, at det er ganske uberettiget og ubeføyet å komme med slengord til arbeiderpartiet i denne sak. Alle som har fulgt med i norsk politikk i de siste 10-15 år vet, at det er det norske arbeiderparti som har gått inn for å løse denne sak. Fagorganisasjonen har gått inn for det, partiet har gått inn for det, det har vært en av de store merkesaker i norsk politikk. Jeg vil derfor tilbakevise de slengbemerkinger mot arbeiderpartiet som kom fra hr. Haldorsen.

Kolderup: Med hensyn til det siste spørsmål som er reist, tror jeg at vi kan være klar over, at det hverken er den ene eller den annen, men et helt sammenhengende kompleks av årsaker som ligger til grunn for, at vår skipsbygging ikke står på den høyde som den burde i dag. Men jeg tror ikke det har noen som helst interesse å rippe opp i den ting.

Jeg vil gjerne fremheve hva innstillingen sier på side 3, høyre spalte:

«Det er komiteens forutsetning, at de vilkår som er nevnt i proposisjonen under punktene A-F blir overholdt, og at der blir stillet forsvarlig pant for lånene før garantien blir effektiv.»

Derved har man tatt det forbehold, at alt det som er pekt på i innstillingen, skal være brakt i orden før garantien blir gitt, og dette forbehold er gjentatt i vedtaket. Der står: «under de forutsetninger som er nevnt i foredraget, og på nærmere vilkår som fastsettes av Kongen.» Jeg tror, at dermed skulle man ha sikkerhet for, at alle betingelser som fra alle sider er stillet, for at denne garanti skal være til noen hjelp for skibsbyggeriene, blir overholdt. Jeg vil bare spørre komiteens ordfører, om det ikke på side 3, annen spalte, skal stå: «Det er komiteens forutsetning at de vilkår som er nevnt i proposisjonen under punktene A-F blir overholdt» o.s.v.

Dahl: Jo, det er riktig.

Kolderup: Fordi nemlig punkt G er selve forslaget om garantien, og komiteens ordfører har altså opplyst, at jeg har rett i min formodning, at der skal stå: «at de vilkår som er nevnt i proposisjonen under punktene A-F blir overholdt». At der øverst på annen spalte, annet avsnitt, er foregått en omdøpning av «spesialkomiteen» til «sesialkomiteen» er det vel ikke nødvendig å gjøre oppmerksom på.

Statsråd Evensen: Med hensyn til den kontroll som hr. Vogt etterlyste, når det gjaldt at pengene går til moderniseringer og utvidelser, så har det vært departementets forutsetning, at en skulle følge de vanlige regler innenfor departementet i de tilfelle hvor det ydes lån eller garantier for lån til bedrift, enten ved at man oppnevner medlemmer av styret eller spesielle observatører. Men det er jo innlysende, at man må ha anledning til fra Statens side å følge med, så lenge man er direkte økonomisk interessert, at de pengene man låner bort eller gir garantier for, brukes til de rette formål.

Med hensyn til den kredittordning som hr. Haldorsen nevnte, er jeg enig i at man burde søke å finne frem til en ordning, men det må utredes nærmere. I denne forbindelse vil jeg gjerne ha nevnt at jeg savner i realiteten det samarbeid mellom verkstedene som er nødvendig til å løse både et slikt spørsmål som kredittordningen og mange andre spørsmål i forbindelse med en utvidelse av norsk skipsbygging. Videre vil jeg nevne at på visse felter og på visse områder kan skipsverftene ha et godt samarbeid, men når det gjelder andre, som det er like nødvendig å ha samarbeid om, støter man på vanskeligheter. Kanskje gjennomføringen av bransjeråd, om en kunne få tilslutning til det, skulle være det første og et viktig skritt i retning av et fastere samarbeid mellom verkstedene og departementet, som muliggjør løsning på mer rasjonell måte, økonomisk og teknisk, enn hva tilfellet er i dag.

Friis: Da Kristiansands mek. verksted er med blant dem som skal nyte godt av denne statsgaranti, vil jeg gjerne si, at etter de meldinger jeg har derfra, er det for tiden de aller beste arbeidsforhold der, og bedre samarbeid mellom ledelsen og arbeiderne enn der noen gang har vært. Jeg tror derfor at det er større muligheter der iallfall til å få innført en nærmere kontakt mellom arbeidsstokkene og ledelsen i forskjellige former, enn det har vært noen gang før. Jeg vil i forbindelse med de bemerkninger som er kommet fra representanten Vogt, gjerne understreke at tidspunktet nå må være inne til også på dette område å komme til nye former for samarbeid mellom arbeiderne og ledelsen i de store skipsbyggerier.

Smith Sørensen: Her har vært talt så meget om grunnen til at de norske verksteder forfalt i mellomkrigsårene, men årsaken var jo den at vi da gikk over til å bygge større båter, og at vi simpelthen ingen verksteder hadde i landet, som kunne bygge disse båter. Det var hverken verkstedene eller arbeiderne eller rederne som spilte inn der. Det eneste verksted her i landet i dag som bygger moderne motorskip, er jo Akers verksted. De sier allesammen at de kan bygge, men hittil har jo ikke noe verksted bygget de moderne opptil 16 000-tonnere, som i dag bygges. Årsaken ligger kort og godt i at vi ikke kunne bygge dem. Jeg vil

bare i den forbindelse nevne hvordan utviklingen er gått frem. I 1912 bygget Fredrikstad verksted alene like så meget som hele Sverige tilsammen. Det var småskip. Men så gikk vi over til storskip. Da hadde vi ingen verksteder som kunne bygge dem, og derfor ble vi liggende igjen.

Komiteen hadde innstillet:

1. Kongen bemyndiges til å stille garanti med inntil 30,9 mill. kroner til de i Handelsdepartementets foredrag av 13 juni 1946 nevnte skipsbyggerier, under de forutsetninger som er nevnt i foredraget, og på nærmere vilkår som fastsettes av Kongen.
2. Stortinget samtykker i at de utgifter som garantien vil medføre i budsjett-terminen 1946-47 i henhold til foredraget dekkes av Tiltaksfondet.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

S a k n r . 2 .

Innstilling fra finans- og tollkomiteen om kjøp av Hambros Banks interesser i A/S Union (innst. S.K.).

Saken i sin alminnelighet ble undergitt debatt.

Stranger: Det har vært tatt en del industrielle millionløft i de siste dager og i nattetimene, og under krafttakene er statens overtagelseslyst både kommet klart frem som i Årdalssaken, og noe mer tilsløret som i den sak vi nå skal ta standpunkt til. Det er samstemmighet om at det er ønskelig at vårt nest største treforedlingskoncern, A/S Union, kommer over på norske hender. Det er to hovedspørsmål som reiser seg i forbindelse med denne overtagelse. Det ene er vurderingen av verdien av Unions bedrifter, og det annet er den fremtidige ordning av driften.

Jeg er ikke på noen måte fagkyndig når det gjelder papir og cellulose, men alle som har fulgt norsk industri både før og etter krigen, vil i all fall ikke være ukjent med at Union ikke alltid har vært ansett som et så moderne og vel vedlikeholdt anlegg som ønskelig kunne være. Grunnene er mange og de har sine røtter i forskjelligartede forhold, som jeg, - jeg holdt nesten på å si skal vokte meg vel for å komme nærmere inn på. Selskapet disponerer i dag 9 fabrikanlegg på forskjellige steder, og det er ganske sikkert at enkelte av disse ikke er så rasjonalisert som nødvendig, og heller ikke så nyteknisk utstyrt at de kan

greie konkurransen når den boomen vi opplever i denne tid, er forbi og eksportindustriens gammeldagse vansker sikkert for alvor melder seg igjen. På den annen side er det også ganske riktig at en del av anlegget i de senere år er utbygget og vesentlig modernisert og at såvel verdien av A/S Unions eiendommer som den forretningsmessige forrentningsverdi av bedriften ligger betydelig høyere enn de ansettelser som ble gjort av den komite som ble nedsatt i 1945. Der foreligger nå også resultatet av en ny takst foranlediget av Finansdepartementet - det er ganske kort tid siden den takst ble avgitt - og der er tallet for de faste eiendommer i forbindelse med tilbehør under forutsetning av nåværende bruk kommet opp i et meget betydelig tall, likesom den forretningsmessige forrentningsverdi også er kommet atskillig høyere.

Det avgjørende er at bedriften gjennom teknisk og finansiell reorganisasjon kan gjøres fullt konkurransedyktig, og slik at det kan skapes stabile forhold for alle som er knyttet til bedriften. Det er utvilsomt at en fortsettelse av den nåværende A/S Union kan gjøres til et sunt og konkurransedyktig selskap.

Jeg skal ikke komme inn på de forskjellige verdiansettelser. Det er nok å slå fast at den friske kapital som trenges, - altså forutsetningen for en refinansiering, - kan skaffes. Statens oppgave blir da etter mitt skjønn av en rent formidlende karakter.

Flertallet i komiteen finner ikke i dag å kunne ta stilling til hvordan driften og administrasjonen av Unions bedrifter bør ordnes. Jeg er enig i at det er om å gjøre at selskapet blir en helt norsk-kontrollert bedrift, men det er like meget om å gjøre at staten ikke blir sittende med de økonomiske interesser og ledelsen, når det er på det rene at de første kan overtas av andre - og den andre bør etter mitt skjønn være hvor den er.

Det har ikke vært mulig å få et bestemt tilsagn om noen utkrystallisering av de vake antydninger som er kommet frem i komiteen om den fremtidige drift av Union, og jeg finner da å måtte uttale som min bestemte forutsetning, når den fremtidige ordning av driften skal bestemmes av Stortinget, at staten skal overdra sine interesser i A/S Union til dette selskap. Samarbeidet med det personlige tiltak har fra regjeringsbenken flere ganger vært uttalt som ønskelig. Her er etter min mening nå adgang til å bekrefte denne uttalelsen.

Når det gjelder selve tilbakekjøpet av Hambros Banks interesser for £ 625 000, er det samstemmighet om det i finanskomiteen, og det er kommet til uttrykk i innstillingen. Det er om fremtiden at der råder uklarhet, og jeg har funnet å måtte gjøre bruk av reservasjoner i den forbindelse.

Løvlien (komiteens ordfører): Det som innstillingen gjelder, er gjenkjøp til norske hender av de aksjer som Hambros Bank har i konsernet Union. Denne saken ble jo, som

det fremgår av innstillingen, tatt opp under krigen av Regjeringen i London, og det første skritt ble gjort for å sikre Unions verdier på norske hender. Jeg vil gjøre oppmerksom på at av 1ste-prioritetslånet på £ 900 000, ble der gjenkjøpt av Regjeringen de £ 700 000, til en kurs av 50 %. Det var i 1942, og således kom det på Regjeringens hånd verdier på 7 millioner kroner. Det som da gjenstår og som det nu foreligger tilbud om fra Hambros Bank til staten om å overta, er B-aksjene i selskapet til en samlet pålydende verdi av 3 mill. kr. og dessuten 2den prioriteten til et samlet pålydende av £ 668 000. Dertil kommer da renter fra 31 mars 1944.

Det samlede tilbud går nu ut på £ 625 000, i norske penger 12.5 mill. kr.

Det er efter komiteens mening - og enstemmige mening - ønskelig at disse verdier tilbakeføres på norske hender, og jeg skal ikke komme inn på de forskjellige forsøk som er gjort på annen måte, men jeg tror det er riktig når finansministeren i proposisjonen uttaler at gjenkjøpet av disse verdier nå alene kan foretas av staten. Og det er det som saken dreier seg om idag: å gjenkjøpe disse verdier. Det som hr. Stranger var inne på om den fremtidige ordning i selskapet, har flertallet i komiteen ikke tatt noen stilling til. Det mente vi var tidsnok når det foreligger forslag i den retning.

Det er klart at det har betydning hvordan utviklingen blir i fremtiden for Unions bedrifter. Som det er sagt, er det det nest største av våre koncerner i papir- og celluloseindustrien. Det er 9 bedrifter som det her er tale om. Jeg vil gjerne understreke det som hr. Stranger sa, at bedriftene hører ikke til de mest moderne. Det er sikkert noen av dem som er temmelig umoderne, og det er klart at man må se den fremtidige ordning av Union i samband med en rasjonalisering og modernisering av hele vår treforedlingsindustri.

Med hensyn til det ansvar som staten påtar seg i samband med dette kjøp, vil jeg si, at taksten som er satt av den komite som ble nedsatt ifjor, ligger efter mitt skjønn meget lavt, og det bekreftes da også av den sakkyndige komite som er oppnevnt nu i juni måned, og som har tatt en rask takst over Unions forskjellige bedrifter. Det ansvarsforhold som altså staten kommer i, er foruten de 7 millioner kroner disse 12.5 millioner + noen renter - ganske minimale beløp forresten - og dessuten gjenstår da av A-aksjekapitalen 4 millioner kroner som er på spredte hender i utlandet, men som Hambros Bank mener kan innkjøpes til en verdi av 50 pst., altså for halvdelen. Finansministeren har forsiktigvis regnet med at det skal gå an å gjenkjøpe disse aksjer til 75 pst., altså for ca. 3 mill. kroner.

Jeg tror det vil være en fordel nå å tilbakeføre på norske hender disse verdier i Union. Det er jo ikke ukjent for noen, den konjunktur som er i papir- og celluloseindustrien, og det ville være uriktig nå å avvise

tilbudet, således at de utenlandske interesser kunne utnytte den temmelig gode konjunktur som er. Ut fra det har altså det tilbud som forelå fra Hambros Bank, av finansministeren, med forbehold av Stortingets godkjennelse, blitt akseptert, og komiteen mente det var nødvendig at Stortinget nå tok stilling til den sak og fikk kjøpet av aksjene i orden. Når man da, som hr. Stranger uttalte, vil ha knyttet til kjøpet som uttrykkelig forutsetning at staten skal overdra til et privat selskap aksjene i Union, så er det kanskje ikke så stor forskjell på oppfatningen hos flertallet og mindretallet, men vi vil forbeholde oss å ta stilling til den sak når vi ser hvilket forslag som foreligger til reorganisering av A/S Union, og da i samband med moderniseringen av papir- og celluloseindustrien. Det er altså en sak vi kommer tilbake til senere.

Wright: Jeg er litt skuffet over at denne sak blir behandlet for lukkede dører. Jeg mener saken nå har vært behandlet så lenge både utenfor Norge og i Norge, og den berører så mange interesser både i Buskerud og i Telemark, at det hadde vært rimelig at vi nå i dag kunne hatt et offentlig ordskifte om den. Jeg mener også at det har sin store betydning at en sak av denne dimensjon kan bli undergitt en alminnelig diskusjon i pressen. Men jeg forstår at det er hensynet til ordningen av den resterende del av førsteprioritetsobligasjonene, som gjør at man ikke anser det gunstig at denne sak i dag behandles for åpne dører, og jeg vil derfor heller ikke fremsette noe forslag i den retning. Men jeg håper at når saken igjen blir forelagt Stortinget, når man skal behandle spørsmålet om den videre skjebne for Union, at den da blir behandlet for åpne dører.

Det har allerede vært uttalt både av hr. Stranger og av sakens ordfører, at Union Co. jo ikke var av de selskaper som har hatt ordet på seg for å være de mest moderne og av dem som har arbeidet lettest, og det er riktig. Jeg tror at den vesentligste årsak kanskje her som i den foregående sak, ligger i at 20-årene og den første del av 30-årene var en tidsperiode uendelig fattig på tilgang av kapital. Det er nokså betegnende at av de rekonstruksjoner som da fant sted, var det ikke en som tilførte selskapet en eneste krone i frisk kapital; rekonstruksjonen foregikk på den måte at en del av gjelden ble overført til kapital. Dette tror jeg nok har vært årsaken til de mange vanskeligheter som Union Co. har hatt, og som har ført til atskillig misère. Det var også nettopp disse forhold som gjorde at man borte i England interesserte seg sterkt for nå å søke for det første å sikre Union Co. helt over på norske hender, og dernest legge grunnlaget for en så stor og god refinansiering av selskapet at man kunne være sikker på dets skjebne i fremtiden. Det viste seg ved de mange forhandlinger som de interesserte parter i London hadde med Union Co.s avtagere, at Union Co. hadde megen goodwill innen sin store gamle kundekrets, men det lar seg ikke nekte at det gjorde seg samtidig atskillig

nervøsitet gjeldende hos dem. De visste at Union Co. stod på svake føtter, de var engstelige for fremtiden og de studerte meget på hva de nå skulle gjøre. Den svenske treforedlingsindustri stod helt ferdig rustet til å ta opp kampen og konkurransen når freden kom. For derfor ikke å risikere at Union Co.s gamle kundekrets skulle inngå mere langsiktige kontrakter med Sverige og dermed vanskeliggjøre Union Co.s fremtidige eksportmuligheter, ble det tatt opp et meget interessert arbeid for å sikre Union Co. på norske hender.

Det resulterte i at Regjeringen i 1942 besluttet å kjøpe en del av 1ste prioritetsobligasjonene. Det var da allerede i 1941 nedsatt en spesiell industrikomite i London, som hadde til oppgave å behandle forskjellige spørsmål i forbindelse med hjemkjøp av norske industriinteresser. Straks etter at denne første handel var kommet i stand mellom Hambros Bank og Regjeringen, viste det seg at det oppstod en viss meningsforskjell mellom banken og Finansdepartementet. Banken påstod at dette kjøpet av 1ste prioritets-obligasjoner skulle være et første ledd i den samlede norske overtagelse av Hambros Banks interesser i Union. Finansdepartementet på sin side hevdet at det på ingen måte hadde gitt noe som helst tilsagn i den retning som banken påstod. Men den uklarhet som allikevel hvilte over dette forhold, var nokså uheldig spesielt i forholdet til Hambros Bank, som på mange måter har vist seg å være en god venn av Norge. Det ble tatt opp igjen i den nevnte industrikomite spørsmålet om det ikke var mulig å komme til en ordning med Hambros Bank.

I 1943 var man kommet så langt at man fikk et bindende tilbud fra Hambros Bank på å overlate 2. prioriteten, B-aksjene plus garanti for levering av de resterende 1. prioritetsobligasjoner til 50 % for et samlet beløp, inklusive det vi alt hadde fått, på 1 mill. pund. Komiteen henstillet da i juli 1943 til Regjeringen at man skulle foreta dette kjøp. Man ville da på den måte ha sikret seg hele 1. prioriteten, hele 2. prioriteten og B-aksjene for 1 mill. pund. Der var dissens i komiteen. Flertallet, som besto av professor Wilhelm Keilhau, som var formann, direktør Finn Dahl, advokat S. Mustad, forretningsfører Konrad Nordahl og jeg selv, stemte for dette forslag som ble komiteens innstilling. Et mindretall, bestående av minister C.F. Smith og byråsjef Aake Anker Ordning, stemte for et bud på 900.000 pund.

Denne sak ble behandlet av Finansdepartementet et halvt år etter og forelagt for Regjeringen, som deretter, etter Finansdepartementets innstilling, bød 850.000 pund for det hele. Det tilbud ble prompte avslått av Hambros Bank, og Finansdepartementets sjef erklærte at videre forhandlinger var nytteløse. Det hele så da ut til å stå i stampe, inntil direktør Finn Dahl i mars 1944 under et opphold i Stockholm fikk en meget inntrengende henstilling fra fremstående menn innen den norske treforedlingsindustri om å benytte denne tid til virkelig å sikre seg å få Union over på norske hender.

Der ble fra Finn Dahl og Konrad Nordahl rettet en henvendelse av 8 april 1944 til Regjeringen om dette. Det var imidlertid fra Finansdepartementets side intet ønske om å fortsette de videre forhandlinger. Men under en konferanse som enkelte av komiteens medlemmer som var igjen i London, hadde med finansministeren og statsministeren, uttalte statsministeren at det intet var til hinder for å fortsette uforbindtlige forhandlinger med banken. Dette ble foretatt. Det viste seg imidlertid da at Hambros Bank meget sterkt hadde strammet inn sine betingelser. Krigens utfall var man nå ikke lenger i tvil om. Det var samtidig kommet gode rapporter fra Norge om den økonomiske utvikling av Union-kompaniet. Den frykt for atskillig tap som man nærret den første tid, viste seg ikke å være til stede. Men den gode anledning man hadde til å sikre seg Union-kompaniet, var dessverre gått forbi oss. Banken forlangte nå en halv million pund alene for 2. prioriteten. De som forhandlet med banken, fant, at selv om dette var dyrere enn opprinnelig forutsatt, burde man benytte anledningen til å sikre seg 2. prioriteten i Union. Og man sluttet en kontrakt med banken om det. Man henvendte seg til Finansdepartementet for å høre om departementet var villig til å tre inn i budet. Men det ønsket ikke Finansdepartementet.

Der ble dannet et eget selskap i England, Re-Union, som overtok kontrakten. Og samtidig ble det tatt opp et arbeid på å søke å sikre refinansiering av Union-kompaniet på basis av nytegning av en kapital på 25 mill. kr. Man mente nemlig at det gjaldt å utnytte den første etterkrigstid best mulig. Det gjaldt å ha alle ting til stede, alle papirer i orden, slik at når man kom hjem til Norge, kunne man øyeblikkelig sette i gang den siste fase av refinansieringsplanene.

Dessverre var det ikke lett å få dette til. Da vi kom hjem til Norge, ble dette arbeid fortsatt, og der ble øyeblikkelig tatt opp forhandlinger med Finansdepartementet og med Union Co.s styre om å forsøke å få en refinansiering i orden. Og det ble også brakt på bane igjen spørsmålet om å få overdragelse på de 1. prioritetsobligasjoner som Regjeringen hadde kjøpt. Det var det imidlertid ikke på det tidspunkt tale om, da Finansdepartementet ønsket å få hele Union-kompaniets verdier fastsatt ved en ny taksasjonsnemnd. Den ble oppnevnt i juni i fjor.

Jeg vil her benytte anledningen til å si at oppnevningen av denne komite vakte ikke bare skuffelse, men ikke så lite av forferdelse. Jeg forstår meget godt at den daværende finansminister Hartmann hadde meget vanskelig for å bedømme hva som var riktig å gjøre i forbindelse med Union-kompaniet. På den ene side var det en rekke menn som gikk meget energisk på ham for at Norge skulle sikre seg Union-kompaniet. På den annen side var der konkurrenter av Union-kompaniet og andre, som mente at det var galmannsverk å foreta et innkjøp. Det beklagelige var at finansminister Hartmann den gang sikret seg en av konkurrentene til Union-kompaniet som spesialsakkyndig. Og det vakte derfor enda mer forferdelse

da den komite som ble oppnevnt i fjor, ble sammensatt av en representant for Borregaard og en representant fra Mago tresliperi og Bøhnsdalen Mills. Det er meget gode navn, meget dyktige mennesker. Men man skal være oppmerksom på at der mellom disse bedrifter foreligger et ganske sterkt konkurranseforhold, ikke minst når det gjelder tømmer-situasjonen og kjøp av tømmer. Jeg tror nok, at når man i dag leser innstillingen fra denne nemnd, og ser i hvilken grad den fraråder utvidelse av enkelte fabrikker som sakkyndige mener skulle være nødvendige for å nå et godt resultat, og når man ser hvordan den foreslår enkelte andre fabrikker nedlagt av hensyn til tømmer-situasjonen, så tror jeg at det syn som her gjør seg gjeldende, at ved en minsket konkurranse om tømmerkjøp vil disse stå bedre, så tror jeg at man finner den virkelige årsak til den lave takstverdi. Komiteen konkluderer med en verdi av 14 millioner kroner, men i tilfelle man nedlegger en fabrikk, vil verdien straks bli 3 millioner kroner større.

Vi har nå etter hvert fått en rekke komitéinnstillinger om Union Co.s verdier. Vi hadde en før krigen, oppnevnt av Finansdepartementet, den gang det gjaldt statsstøtte eller statsgaranti til bygging av sulfatfabrikken i Skien. Den kom til en forrentningsverditakst for disse bedrifter på til sammen 69 millioner kroner. Nå, atskillige år senere, er en ny komité, hvor advokat Einar Sunde var formann, kommet ned til 14 millioner kroner. Man kan være fristet til å spørre: Når skal man stole på den takst som framlegges? Ved siden av dette foreligger det fra London-tiden en taksasjon av oberstløytnant Pettersen, Borregaards representant der over, i 6 alternativer. Vi har Finansdepartementets taksasjonskomité fra før krigen. Vi har nå Sunde-komiteens forslag i 2 alternativer. Vi har en tredje komité med forslag i 3 alternativer. Der foreligger i dag ialt 12 forskjellige takster med beløp fra 14 opp til 109 millioner kroner. Jeg skulle være fristet til å spørre om det i dag er like lett å skaffe seg en taksasjonsverdi som det er å skaffe seg legeattest.

Jeg har nevnt dette fordi jeg tror at det på sakens nåværende trinn kan være gunstig å nevne dette. Da det ikke var mulig å få forhandlinger med Finansdepartementet ifjor - det ville vente til komiteens innstilling forelå, og det tok omtrent 5 måneders tid - tilbød Union Co. hele 2nen-prioriteten for selvkostende med tillegg av omkostninger og renter. Det ble opptatt forhandlinger, og i løpet av den tid forhandlingene foregikk, fikk man sikret seg, ved støtte av banker og av andre interesserte, den tilstrekkelige kapital til å betale 2nen-prioriteten, og samtidig skaffet man seg et utmerket grunnlag for den videre refinansiering.

Men så inntrådte det som jeg selv personlig har fryktet meget for, at når den dagen kom at Norge var frigjort uten kamp, og Union-kompaniets bedrifter viste seg å være fullt intakte, ville Hambros Bank forstå at den hadde solgt 2nen-prioriteten altfor lavt. Og det inntrådte da det som står

referert i St.prp. nr. 71, at forhandlingene mellom banken og Re-Union ble avbrutt som følge av at banken anså betalingsfristen for oversittet. Jeg skulle ha ønsket at det i referatet av de ting som skjedde, hadde stått at Re-Union på sin side påstod at banken ikke hadde oppfylt sine forpliktelser.

Det var da oppstått en situasjon som ikke var så særlig behagelig. Vi henvendte oss til våre jurister i England, som ga oss en absolutt uforbeholden uttalelse om at det ikke var noe grunnlag for Hambros Banks påstand, og at en prosess ville vinnes. Men vi fant jo ut at i det hele å reise en prosess om disse spørsmål, som kunne ta et års tid eller flere år, ønsket vi ikke. Vi ble anbefalt å saksøke banken for den skade som var skjedd. Men i stedet for ble det opptatt forhandlinger med banken, som resulterte i at det ble en gjensidig opphevelse av kontrakten, mot at banken betalte Re-Union alle utlegg til renter og til omkostninger i det hele, praktisk talt det samme som Re-Union hadde tilbudt Union-kompaniet.

Det som foreligger her nå, er hvorvidt Stortinget skal akseptere det tilbud som nå foreligger fra Hambros Bank om å overta 2. den prioriteten og B-aksjekapitalen. Jeg vil da si, at selv om det her i dag er blitt 3,5-4 millioner dyrere, skal man regne med at den tid som er gått, har jo også tilført Union-kompaniet verdier, og jeg vil iallfall anbefale at staten går til dette innkjøp.

Det er imidlertid 2 bemerkninger jeg gjerne vil gjøre. Det står i proposisjonen at man anser det sannsynlig at man kan overta de resterende 1ste-prioritetsobligasjoner for 75 pst. Det ble hevdet fra Hambros Bank, og det er stadfestet av de juridiske konsulenter, at det spesielle forhold er til stede ved disse obligasjoner, at et flertall av obligasjonseiere binder mindretallet, med andre ord at et flertall blant obligasjonseierne kan tilplikte mindretallet å realisere for de samme 50 pst. Jeg tror iallfall at når man tar opp forhandlinger med 1ste-prioritetsobligasjonseierne, bør dette skje gjennom Hambros Bank og i forståelse med den, og jeg tror at man skulle kunne få dens bistand til å få en meget rimelig ordning der.

Jeg vil videre si i forbindelse med de mange planer som har vært forelagt om forandring av bedriftene, at man skal i dag være meget varsom med å tenke på å nedlegge bedriftene i Union-kompaniet, i hvert fall de av noen dimensjoner. Det er så mange forhold som her spiller inn. Men en annen side ved saken er at jeg tror det kunne være meget gunstig å overveie om ikke Union-kompaniet vil ha langt lettere for å kunne drive sin virksomhet om det var stykket opp i 2 atskilte selskaper, ett som omfattet Buskerudselskapene og ett som omfattet Telemarkselskapene.

Med hensyn til den videre ordning av Union-kompaniet - jeg vil der slutte meg helt ut til det som er uttalt av hr. Stranger - vil jeg gjøre oppmerksom på at Finansdepartementet den 28 september 1944 gjengir en beslutning av den daværende

regjering, som sier at den er villig til å overdra videre førsteprioritetsobligasjonene til selvkostende under visse forutsetninger, bl.a. at selskapets nåværende norske aksjonærer gis anledning til å delta i forhold til sine aksjeinteresser i en eventuell rekonstruksjon. Det har vært forutsetningen den hele tid at de gamle aksjonærer skulle gis retten til å delta i rekonstruksjonen i samme forhold som de er aksjeinteressenter i dag. Jeg går ut fra at det blir den linje som Regjeringen finner fram til i samarbeid med de mange interesser som her er til stede, og jeg håper videre at denne sak meget snart vil bli forelagt for Stortinget.

Moseid: Jeg ser det som en ganske stor oppgave å vinne tilbake dette store industrianlegg for norske hender, og jeg vil derfor anbefale innstillingen på det beste. Men det er ikke nok å vinne det tilbake. Oppgaven må jo være å sikre en rasjonell og lønnsom drift i framtiden, slik at det virkelig kan bli den verdi for landet som det har betingelser for å kunne bli. Da tror jeg det er av ganske stor betydning å interessere enten det nåværende selskap eller et eventuelt nystartet privat selskap, som fyller de betingelser som der må stilles når det gjelder ledelse og privat drift. Det er også et annet hensyn som jeg vil få lov til å minne om i denne forbindelse, og det er tilgangen på tømmer, som er så avgjørende for treforedlingsindustrien i det hele. Det har dessverre ikke vært mulig, tross de største anstrengelser, å skaffe mer enn ca. tredjeparten av det tømmerbehov som treforedlingsindustrien har, i det år som er gått. Vi vet at vi står overfor overordentlig store vanskeligheter også i det år som kommer, når det gjelder å skaffe arbeidskraft for skogsdriften. Det kan ingen tvil være om at de beslutninger som er fattet av Stortinget de siste dager vedkommende de store industrielle nystartinger, ytterligere vil vanskeliggjøre denne oppgave. Vi har ikke anledning til å kunne innføre råstoffer utenfra i noen større utstrekning, slik som vi kunne før, og vi risikerer derfor at dette vil medføre en vesentlig nedsettelse av produksjonen på dette område. Jeg vil derfor henstille at der gjøres alt hva det er mulig for hurtig å bringe forhandlingene om tømmerkvantum, priser, arbeidslønn m.v. til et tilfredsstillende resultat, slik at det ikke på ny skal oppstå vanskeligheter og forsinkelser og dermed også nedsettelse av det tømmerkvantum som er nødvendig for å kunne holde vår treforedlingsindustri oppe. Jeg har underhånden hørt at man skal være kommet nokså langt med forhandlingene. Jeg vil gjerne understreke nødvendigheten av at disse forhandlinger også bringer slike resultater at der ikke oppstår de vanskeligheter som vi hadde foregående år.

Statsråd Brofoss: Da det er enstemmighet i komiteen, er det neppe noen grunn til å gå noe særlig inn på saken. Men jeg vil gjerne få lov til å si en del ting om spesielle punkter.

Jeg vil først fremheve at dette er en «arvesak» for Finansdepartementet. Det er i og for seg ikke riktig at Finansdepartementet fremmer en slik sak, som egentlig ligger under Handelsdepartementet. Men når det skjer, er det fordi saken ble behandlet av Finansdepartementet i London, og at en senere her i Norge også tok opp saken via Finansdepartementet. Men fordi saken fremmes av Finansdepartementet, har en ikke ansett det riktig og heller ikke mulig å komme inn på den fremtidige organisasjon her. Når saken forhåpentlig er ferdigbehandlet i dag, og vi har ordnet forholdet til Hambros Bank, vil saken bli overført til Handelsdepartementet, som vil få som oppgave å forberede saken for Stortinget når det gjelder den fremtidige organisasjonsform.

Jeg vil bare for egen regning tilføye at jeg tror denne sak må sees i en større sammenheng, nemlig med organisasjonen av norsk treforedling i det hele. Jeg skulle anta at det er noenlunde samstemmighet om at det kreves en rasjonalisering av treforedlingsindustrien, ikke bare rent teknisk sett i de enkelte bedrifter, men også i den form at en tar opp til drøftelse for alvor om det er behov for alle de bedrifter vi i dag har. Vi har dessverre sett gjennom de år som er gått at enkelte bedrifter bare kan kjøre når det er bortimot høykonjunktur, med de ugunstige virkninger det har for beskjeftigelsen på vedkommende sted, og ikke minst for kommunene. Jeg skulle anta at det vil være nødvendig å forsøke å plukke ut de bedrifter som en mener vil være levedyktige under enhver omstendighet, og legge ned de bedrifter som bare kan gå når det er høykonjunktur. Det tror jeg også er nødvendig av hensyn til tømmertilgangen. Jeg bare nevner dette, ikke for å kaste inn noe nytt i debatten, men som et moment som har spilt inn når Finansdepartementet ikke har villet ta opp saken om den fremtidige organisasjon.

Jeg vil bare få bekrefte det som hr. Wright var inne på, at det selvsagt ikke fra statens side kan bli spørsmål om å få noen gevinst på denne medvirkning her. Vi går inn fordi det ikke er mulig, tror jeg, på privat basis i dag å få organisert og finansiert hjemkjøpet. Den nåværende regjering er fullt ut enig i at en er bundet av erklæringen av september 1944 om at staten ikke skal ha noen gevinst på denne medvirkning.

Siden statsråd Hartmanns navn er brakt inn her av hr. Wright, vil jeg gjerne tilføye et par punkter om hans standpunkt. Statsråd Hartmann så saken slik i London at for ham gjaldt det å finne objekter for rentabel plasing av Nortraships pundfordringer. En hadde jo under hele krigen store vanskeligheter med å finne slike passende plaseringsobjekter som kunne gi en tilfredsstillende rente. Han mente da at Union-papirene kunne være et slikt plaseringsobjekt, forutsatt at de lå innenfor en sikkerhetsmargin som kunne anses som tilfredsstillende. Statsråd Hartmann anså det ikke riktig av Regjeringen den gang å ta hensyn til videregående næringspolitiske

betraktninger, som vi i dag kan ta hensyn til, når saken kan forelegges i Stortinget. Jeg tror vi kan være enige om i dag at det er meget beklagelig at en den gang ikke kom til en ordning på 1 million pund, men jeg tror en ved vurderingen av dette skal ta hensyn til den situasjon som virkelig forelå, og den bemyndigelse som Regjeringen kunne antas å ha til å behandle slike saker.

Jeg vil gjerne si at en ikke med noen særlig glede gikk til å foreslå at denne sak skulle behandles for lukte dører. Men jeg tror det er nødvendig av hensyn til den videre forhandling om kjøp av de resterende førsteprioritetsobligasjoner. Det er selvsagt at når den side er ordnet og saken skal forelegges Stortinget på ny om den fremtidige organisasjonsform, vil det skje for åpne dører.

Det er riktig hva hr. Wright sa om de resterende første prioritets debentures, at vi har en uttalelse fra ansette engelske advokater om at resterende debentures ved en majoritetsbeslutning kan overtas til 50 %, som var det vi gav overfor Hambros Bank. Jeg kan i denne forbindelse nevne at vi i disse dager har tilbud på noen ubetydelige poster riktignok, men dog noen - til 50 %. Når jeg har ment det riktig å føre opp 75 % her som sannsynlig utgift, er det fordi det etter norsk rett vil være nokså utvilsomt at en ikke kunne foreta en slik nedskrivning ved majoritetsbeslutning, når det er helt på det rene at disse obligasjoner er mer enn dekket av de verdier som er til stede. Jeg må gå ut fra at det hensyn vil bli ført sterkt i marken hvis vi tar en slik majoritetsbeslutning, som vi har adgang til. De det gjelder her, vil da si at dette er umoralsk, å kreve at de skal finne seg i utløsning med 50 % når verdiene overstiger på den måte som her er tilfellet. Jeg har tenkt meg at det kunne være formålstjenlig å vise en viss kulanse også i det forhold, slik at en derfor har regnet med at en iallfall overfor enkelte kanskje må gå med på en minnelig ordning, la meg si på 75 %. Dette er bare et anslag, men jeg tror en bør bringe inn en del slike momenter. Det er ingen som tenker på å gi mer enn nødvendig, men det kan være nødvendig av og til å vise en viss kulanse.

Hr. Wright kom inn på forholdet med Re-Union. Jeg tror en kan være takknemmelig for at Re-Union videreførte det arbeid som allerede var utført, med hjemkjøp av Union. Jeg vil bare peke på at svakheten ved det opplegg som der ble gitt, var at en bare hadde sikret seg annenprioriteten og ikke B-aksjene. Det kan nok sies at disse B-aksjer sannsynligvis ligger utenfor de verdier som Union har, når en regner første- og annenprioriteten til fullt pålydende. Men de har hva engelskmennene kaller en «nuisance value». De er generende. Det kunne bli meget vanskelig å bli kvitt dem. En hadde selvfølgelig den utvei å vedta en akkordlov for Union, men det er dog nokså betenkelig å gjennomføre en slik akkordlov overfor utenlandske interesser. Vi har et aktuelt eksempel - jeg behøver ikke å nevne navn - i Norge i dag,

hvor et slikt tiltak kanskje kan komme til å møtes med atskillige vanskeligheter. Jeg finner det bare riktig å nevne dette, og går ellers ikke inn på den side av saken. Jeg vil bare tillate meg å anbefale at innstillingen vedtas.

Konrad Knudsen: Det har ingen hensikt i denne forbindelse å tvære ut debatten, og jeg skal ikke forsøke å gjøre det. Jeg er enig med hr. Wright i at saken er av så stor interesse at det ville ha vært en fordel om den kunne ha vært behandlet i offentlig møte. Men jeg er også helt klar over sakens karakter, og at den vel bør behandles i lukket møte, som det skjer nå. Jeg har lyttet særlig kanskje til hr. Wrights innlegg og også til hva hr. Moseid sa, og jeg tror vi alle er klar over at dette er en stor sak. Selv om den i dag er begrenset til en standpunkttagen med hensyn til hjemføring av Hambros Banks interesser i selskapet, så er saken av stor betydning ikke bare for de kapitalinteresserte; det står også mange andre interesser bak her, i første rekke alle de tusen av arbeidere som vil bli berørt av den modernisering og rasjonalisering som hr. Moseid mente var nødvendig, hvilket vi alle sikkert kan underskrive. Det er også kommuner som er interessert i dette, ikke minst i mitt fylke. En av kommunene der oppe vil for to av sine fabrikker bli berørt på en meget, meget uheldig måte, så vidt man kan forstå den foreliggende innstilling. Det er derfor jeg synes det er galt at den borgerlige fraksjon allerede i dag begynner å stille opp visse forutsetninger, at den går ut fra at statens innkjøp og interesser skal føres over til de private igjen. Jeg kan ikke skjønne at det har noen berettigelse. Staten har andre interesser å vareta enn de rene privatkapitalistiske interesser, og saken bør ses i sammenheng med rekonstruksjonen og rasjonaliseringen. Staten bør ikke uten videre trekke seg tilbake men være en medvirkende part når dette store oppgjøret, og når den store reorganiseringsplan foreligger. Jeg vil bare ha gitt uttrykk for dette. Jeg stemmer naturligvis for innstillingen, den er jo enstemmig; men jeg vil reservere meg meget sterkt mot at staten gir noesomhelst tilsagn som antydnet av mindretallet.

Hønsvald: Det har vært nevnt at Unions bedrifter er taksert for lavt, og det har vært gitt uttrykk for en oppfatning som skulle tyde på at en overtagelse av Hambros Banks interesser er en god forretning, så god at en mulig refinansiering uten vanskeligheter kan foretas av de private. Det er mulig at dette er riktig, men det er jo avhengig av hvor meget det er av Union-anleggene som kan fortsette driften med fordel. Finansminister Brofoss var inne på dette forhold, og jeg er enig med ham. Jeg tror vi må se den kjensgjerning i øynene at enkelte av våre mindre treforedlingsbedrifter ikke er levedyktige i normale tider. De må gå opp i større enheter. Industrien må rasjonaliseres og moderniseres hvis den skal kunne hevde seg i konkurransen med utlandet. Våre muligheter ligger ikke så meget i å hevde

oss på verdensmarkedet med *masseproduksjon*, dertil er vår skogkapital for begrenset, selv om vi regner med større avvirkning enn hittil ved bedre skogskjøtsel. Det er *kvalitetsproduktene* vi må bygge på, og kvalitetsprodukter kan best lages ved moderne og gjennomrasjonaliserte bedrifter. Hvis denne modernisering kan foretas av industrien selv uten statens medvirken, er det selvsagt å foretrekke, men jeg tror ikke det er meget sannsynlig at så vil skje. Motsetningene er for store og interessene for ulike. I en eller annen form må samfunnet gripe inn. Og her har vi et utmerket utgangspunkt. Staten må derfor ikke la de verdier den her kjøper, gå over til private, før det er helt på det rene at moderniseringen og rasjonaliseringen er sikret, og at det er ordnet med samarbeid, og helst med samkjøring med landets øvrige treforedlingsbedrifter. De samfunnsmessige interesser må sikres før de private slipper til, ellers risikerer vi at Union fortsetter å hangle igjennom tilværelsen, til skade for samfunnet, for de interesserte distrikter og for arbeiderne.

Hr. Wright nevnte konkurransen mellom bedriftene, ikke minst på tømmermarkedet. Han var her inne på et forhold som naturligvis ikke kan fortsette. En gang før har konkurransen mellom Borregaard og Union om tømmeret kostet industrien så store beløp at begge selskaper stod foran sammenbrudd. Det må ikke skje en gang til. Hvis de direkte interesserte parter ikke på egen hånd kan regulere dette forhold, må samfunnsmessige organer hjelpe dem. Vi har her en stor og viktig oppgave for det påtenkte bransjeråd. Jeg ville anse det for meget ønskelig om dette råd kunne bli organisert så tidlig at det kunne behandle spørsmålet om Union Co's videre skjebne. Da har vi en garanti for at de rette menn behandler saken, og Stortinget får et solid grunnlag å bygge på når den endelige avgjørelse skal foretas.

Komiteen hadde innstillet:

Finans- og tolldepartementet gis fullmakt til på vegne av den norske stat å akseptere et framsatt tilbud om overtagelse av Hambros Banks interesser i A/S Union (Union Co.) for et beløp av inntil £ 625 000.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Protokollen ble deretter opplest uten å foranledige noen bemerkning.

Møtet hevet kl. 10.40.